

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
bureauonderzoek en boringen op locatie
De Akkers te Dieren, gemeente Rheden
(Gld.)**

M. Essink

ARC-Rapporten 2004-65

Groningen
18 november 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van woningen op locatie De Akkers in Dieren. Tijdens de bouwwerkzaamheden zal de bodem worden verstoord, daarom is een archeologisch onderzoek voorafgaand aan de werkzaamheden noodzakelijk. SAB Arnhem B.V. heeft aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht gegeven voor het uitvoeren van een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO). Het IVO is uitgevoerd op woensdag 10 november 2004 door drs. M. Essink en drs. ing. G.J. de Roller.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein is gelegen in het westen van Dieren, op de hoek van de Admiraal Helfrichlaan en de Lassuslaan (zie afb. 1 en 2). Op het terrein heeft vroeger een basisschool gestaan, deze is enige tijd geleden afgebroken. Het oppervlak van het onderzoeksgebied bedraagt ongeveer 0,5 hectare.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/289
Provincie	Gelderland
Gemeente	Rheden
Plaats	Dieren
Toponiem	De Akkers
Kaartblad	33G
Coördinaten	203.375/451.900
Periode	—
Type object	—
Type bodem	Zand
Geomorfologie	Stuwwal

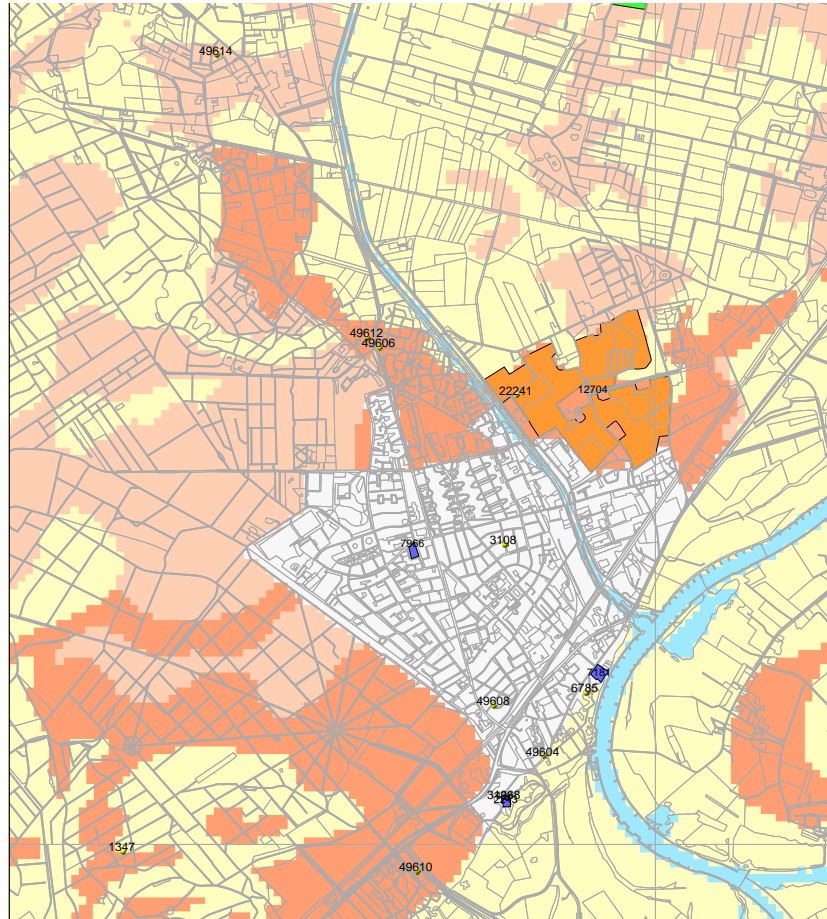

1.4 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft als doel het bestuderen van de (archeologische) bodemopbouw van het terrein en het vaststellen van de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen en/of vondsten. Indien een verstoorde bodemopbouw wordt aangetroffen, moet worden vastgesteld in welke mate de natuurlijke ondergrond of het oude maaiveld waarin archeologische sporen en/of vondsten te verwachten zijn, is verstoord.

1.5 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken is het onderzoek opgesplitst in een bureauonderzoek en een veldonderzoek door middel van boringen.

Legenda

- ONDERZOEKSMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

0 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 Uitsnede uit de IKAW-kaart van Dieren. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 9 november 2004. Onderzoeksmelding 7966 geeft de ligging van het onderzoeksgebied aan.

Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie)
- Archis II (landelijke archeologische database)
- Bodemkaart van Nederland (www.bodemdata.nl)
- Historische Gemeente Atlas van Nederland 1865–1870 (www.rat.de/kuijsten/atlas)
- Grote Provincie Atlas Gelderland (kaartblad 33G)

Veldonderzoek

Op het onderzoeksterrein zijn in totaal zes boringen gezet ten behoeve van de archeologie (afb. 2). Deze boringen werden verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen.

De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden opgemeten. Vervolgens werd de bodemopbouw per boring beschreven volgens het bodemclassificatiesysteem NEN 5104. Het sediment uit de boringen werd macroscopisch bekeken en er werd gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Boring 1, 3 en 4 zijn bemonsterd, deze monsters zijn gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 10 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van ontsluitingen.

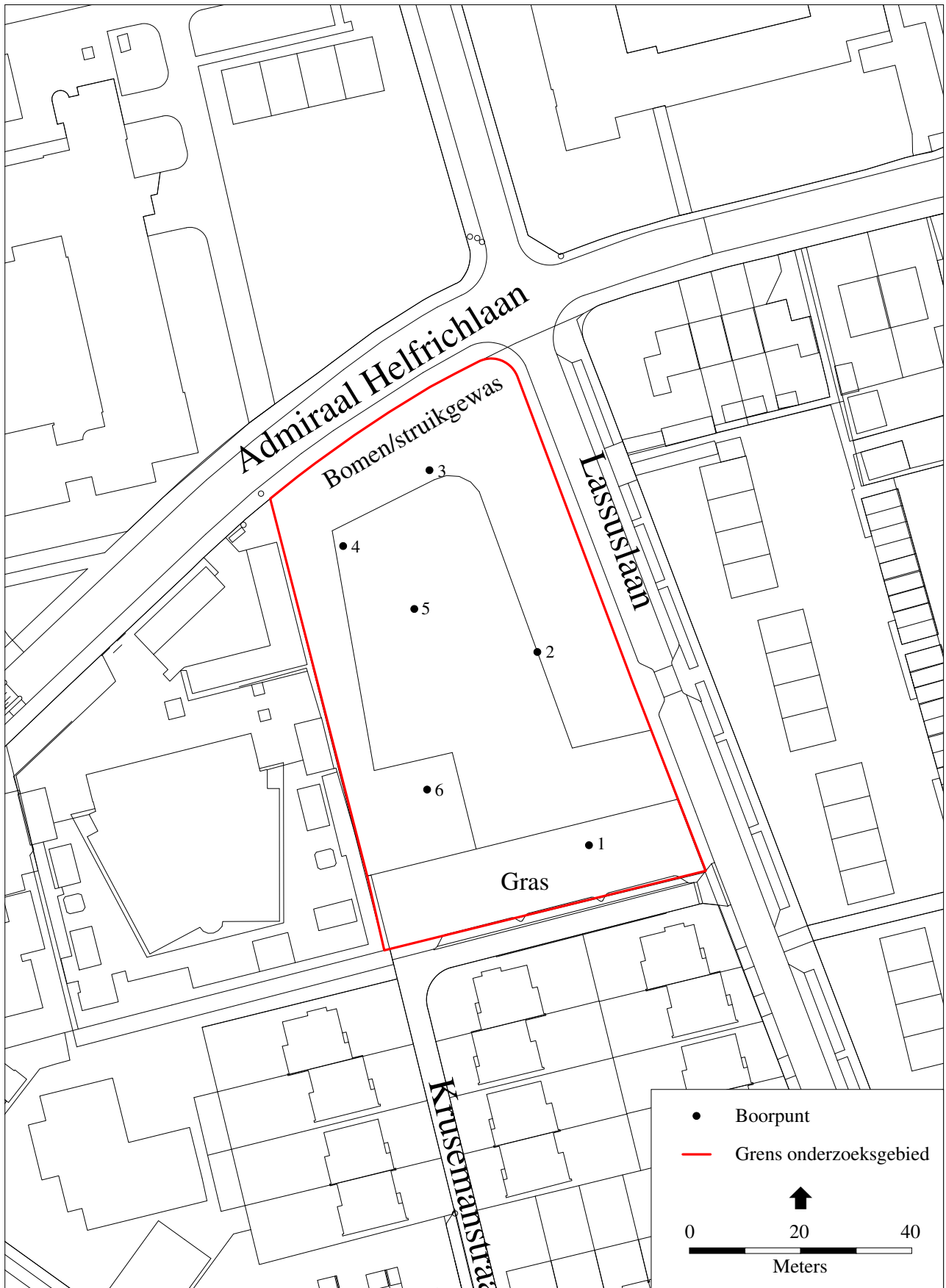
2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek en geo-archeologische context

Dieren is gelegen aan de rand van de oostelijke Veluwezoom, op de grens van het stuwwallengebied van het Veluwemassief en de vallei van de Gelderse IJssel. Deze relatief hoge stuwwallen in Midden-Nederland zijn gevormd in het Saalien (ca. 150.000 jaar geleden) door het toen aanwezige landijs en bestaan overwegend uit grofzandige en grindrijke fluviatiele afzettingen van Rijn en Maas, die al voor de landijsbedekking in Nederland aanwezig waren (Berendsen 2000).

Het onderzoeksterrein ligt in bebouwd gebied, de archeologische verwachting van het gebied is derhalve niet gekarteerd. De archeologische verwachting van diverse gebieden in de nabijheid van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) echter middelhoog tot hoog. De delen met middelhoge verwachting bestaan volgens de Bodemkaart van Nederland uit sterk lemig fijn zand, de delen met een hoge verwachting uit grof zand. Het grof zand betreft een stuwwal.

De landelijke archeologische database Archis maakt geen melding van archeologische vondsten op het onderzoeksterrein. Er is echter wel een aantal vondsten bekend elders in Dieren en omgeving. De dichtstbijzijnde vondst betreft waarnummers 3108 ten oosten van het onderzoeksgebied (zie afb. 1). Het gaat

Afbeelding 2 Boorpuntenkaart (afbeelding B. Schomaker)

hierbij om een vuurstenen bijl uit het Neolithicum.¹

Volgens de historische Gemeente Atlas van Nederland (1865–1870) heeft het gebied, waar het onderzoeksterrein zich bevindt, de naam Dierensche Hoogte en was het toen nog onbebouwd. De naam Dierensche Hoogte is ook terug te vinden in de moderne Provincie Atlas en is een aanduiding dat het gebied relatief hooggelegen is. Dit wordt onderstreept door de hoogtelijnen in de Provincie Atlas, deze laten zien dat Dieren zich bevindt onderaan de flank van een stuwwal.

2.2 Bodemopbouw

De bodem bestaat uit uiterst grof zand (700 μm) (zie bijlage 1). Dit groffe zand betreft de eerder genoemde stuwwal. Er is geen natuurlijke bodemvorming waargenomen. Voor zover aanwezig (in boring 1, 3 en 6) gaat de humeuze bovengrond scherp over in het moedermateriaal (afgetopt bodemprofiel). Alleen in boring 1, 3 en 6 is een duidelijke bouwvoor aangetroffen. In boring 1 is de overgang naar het onderliggende zand geleidelijk, in boring 3 en 6 scherp. In het midden van het terrein waar voorheen een schoolgebouw heeft gestaan is geen bouwvoor meer aanwezig.

2.3 Vondsten

Tijdens het archeologische onderzoek zijn geen vondsten in de boorkernen aangetroffen. Ook tijdens de oppervlaktekartering zijn geen vondsten gedaan. De monsters uit boring 1, 3 en 4 zijn gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 4 mm en hebben alleen grof grind opgeleverd, geen archeologica.

3 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

---

¹Neolithicum 5300 – 1900 v. Chr.

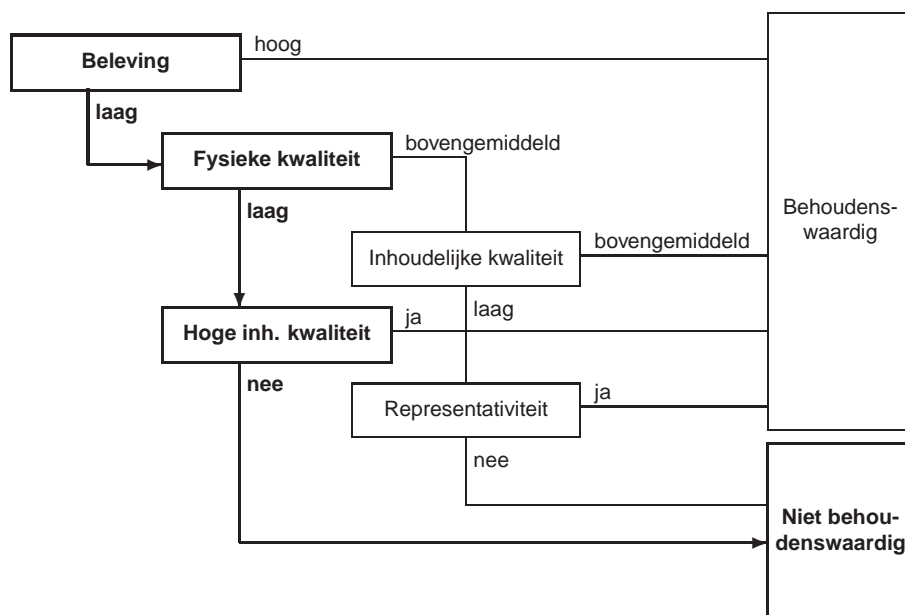
<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	N.v.t.; braakliggend terrein
herinneringswaarde	–	N.v.t.

<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	1	
conservering	1	
aardewerk		
verbrand bot		
onverbrand bot		
botanie		

<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	
informatiewaarde	1	
ensemblewaarde	1	
representativiteit	–	

De waardering is als volgt tot stand gekomen. Het onderzoeksgebied betreft een braakliggend terrein dat voorheen bebouwd is geweest, de beleving is derhalve laag. Doordat het terrein bebouwd is geweest zijn de gaafheid en conservering ook laag. Uit het onderzoek is gebleken dat het terrein geen hoge inhoudelijk kwaliteit heeft. Dit alles leidt tot de conclusie dat het onderzoeksterrein niet behoudenswaardig is en er derhalve geen nader onderzoek hoeft plaats te vinden.

4 Conclusies en aanbeveling

Uit het archeologisch inventariserend veldonderzoek op locatie De Akkers te Dieren is gebleken dat de bodem ter plaatse bestaat uit grof zand. Het betreft hier een stuwwal bestaande uit opgestuwd rivierzand. In het sediment is geen natuurlijke bodemvorming waargenomen. Ook zijn er geen archeologische vondsten aangetroffen. Het onderzoeksgebied is in het verleden bebouwd geweest en daardoor verstoord. Archeologisch vervolgonderzoek is derhalve niet noodzakelijk.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen (Fysische geografie van Nederland).

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

Zs1 Zand, zwak siltig   g2 matig grindig   h1 zwak humeus

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
15	Zs1	h1	geleidelijk	zwartgrijs	uiterst grof zand (700 μ m), bouwvoor
35	Zs1		scherp	bruingrijs	uiterst grof zand, puin, grof grind
160	Zs1	g2	geleidelijk	donkergeel	uiterst grof zand
210	Zs1	g2		geel	uiterst grof zand

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	Zs1	h1	scherp	zwartgrijs	verstoord (opgebracht?), beton op ondergrens
120	Zs1	g2		donkergeel	uiterst grof zand

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
15	Zs1		scherp	zwartgrijs	bouwvoor
45	Zs1	g2	geleidelijk	donkergrijsgeel	puin
75	Zs1	g2	scherp	grijsbruin	
120	Zs1	g2		geel	uiterst grof zand

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25	Zs1	h1	scherp	grijsbruin	uiterst grof zand, geen grind
120	Zs1			geel	

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
120	Zs1	g2		bruingeel	uiterst grof zand

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	Zs1	g2	scherp	zwartgrijs	bouwvoor, verstoord, puin, glas
120	Zs1	g2		geel	uiterst grof zand

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart